

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Андрусів С.М.* Модус національної ідентичності: Львівський текст 30-х років ХХ ст. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2000, Тернопіль: Джура, 2000; 2. *Будний В.* Порівняльне літературознавство: Підручник / В. Будний, М. Ільницький. – К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2008; 3. *Гнатенко П.І.* Ідентичність: філософський і психологічний аналіз / П.І. Гнатенко, В.Н. Павленко. – К.: Арт-Пресс, 1999. – 466 с.; 4. *Колосок Т.С.* Роль соціокультурних стереотипів у процесі міжкультурної взаємодії (крізь призму україно-чеської взаємодії у ХХ ст.) // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки: Зб. наукових праць. – Вип. 8. – Луцьк, 2007. – С.40-47; 5. *Надольська В.В.* Процеси етнокультурної взаємодії в історичному розвитку Волині // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 6. Історичні науки: Зб. наукових праць. – Вип. 6. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – С. 236–241; 6. *Наливайко Д.С.* Теорія літератури й компаративістика. – К.: Видавничий дім Києво-Могилянська академія, 2006. – С. 91-103; 7. *Сміт Ентоні Д.* Національна ідентичність. – К.: Основи, 1994.; 8. *Hodrova D. a kol.* Poetika míst. – Praha, 1997; Kapitoly z literární tematologie. – Paměť a proměny míst. S.6-21.; 9. *Kriseová E. Kočičí životy.* – Praha, 1997. – 350 s.; 10. *Ježek V.* Nedůvěra k jinakosti je součástí dědictví totality // Česká xenofobie.– Praha: Votobia, Nadace pro svobodu slova, 1998.– S. 73-75. 10. *Jungmannova L.* Česká literatura rozhrání a okraje. – Praha, 2011; 11. *Soukup D.* Stereotypy, imagologie a literární hodnoty: in Stanislava Fedrová (ed.). Sborník příspěvků z III. Kongresu světové literárněvědné bohemistiky. – Sv. 1. – Praha: UCL AV CR. – S. 622-630.

Рева Л.В. (Ізмаїл, Україна)

В. Винниченко і його неореалістичні, фантастичні, політичні та інші «контексти»

Статтю присвячено дослідженню різних контекстів творчості В. Винниченка: неореалістичних, фантастичних, політичних, психологічних та інших. На ці контексти у різні часи звертали увагу О. Дорошкевич, М. Вороний, І. Дзеверін, В. Мельник, В. Фащенко, В. Будний та М. Ільницький, їхні концепції проаналізовано у роботі.

Ключові слова: *неореалізм, реалізм, модернізм, психологізм, стиль.*

Статья посвящена исследованию разных контекстов творчества В. Винниченко: неореалистического, фантастического, политического, психологического и других. На эти контексты в разные времена обращали внимание О. Дорошкевич, Н. Вороний, И. Дзеверин, В. Мельник, В. Фащенко, В. Будний и М. Ильницкий, их концепции проанализированы в работе.

Ключевые слова: *неореализм, реализм, модернизм, психологизм, стиль.*

The article is devoted research of different contexts of creation V. Vinnichenko: neorealism, fantastic, political, psychological et al. On these contexts in different times paid attention O. Doroshkevich, N. Voroniy, I. Dzeverin, V. Melnik, V. Faschenko, V. Budniy and N. Il'nickiy, their conceptions are analysed work.

Key words: *neorealism, realism, modernism, psikhologizm, style.*

Порою літературного дебюту Володимира Винниченка став період зламу століть, який знаменується не тільки зміною дат, а й появою нових поглядів і теорій, нових провідних імен у сферах культурного життя та літератури. Сучасні дослідники життєвого й творчого шляху В. Винниченка, серед яких О. Гнідан, Л. Дем'янівська, В. Гуменюк, Т. Гундорова, Т. Денисюк, М. Жулинський, Л. Мороз, В. Панченко, Г. Сиваченко, В. Солдатенко, Н. Шумило, у своїх працях приділяли увагу аналізу філософських, суспільно-політичних, художніх поглядів письменника, відзначали інтерес митця до нової літератури та її експериментаторських поетичних нововведень, що гостро стояли на початку ХХ століття.

Тривалий час ім'я В. Винниченка замовчувалось у вітчизняному літературознавстві. Наукові праці про творчість письменника публікувалися лише за кордоном і належали вони Г. Костюку, який свого часу вивіз із Франції до США архів письменника та віддав багато років його вивченню, ставши основоположником винниченкознавства. Найбільш відомі з його праць – монографії нью-йоркського й торонтського видань 80-х років («Володимир Винниченко та його доба», «Зустріч і прощання. Спогади»). У них Г. Костюк приділяв увагу винятковій постаті В. Винниченка, про якого у літературознавчих довідках зазначається, що він поет, романіст, драматург, філософ, митець-маляр, з юних років політичний та громадський діяч. Він залишається першим і єдиним серед українських письменників ХХ століття, твори якого до 1917 року було перекладено багатьма мовами, а тому можна говорити про його вплив на європейський літературний розвиток. Але насильно вилучене з історії літератури у радянську добу ім'я В. Винниченка лишалося маловідомим. Ще на початку 70-х років минулого століття, констатуючи відсутність фундаментальних досліджень життєвого і творчого шляху письменника, Г. Костюк стверджував, що В. Винниченко як майстер слова абсолютно не вивчений. На думку дослідника, тема «Винниченко як новеліст» потребує детального вивчення.

Після тривалої заборони наприкінці 80-х років вийшли друком роман «Сонячна машина» з післямовою П. Федченка (у щоденниках С. Єфремова знаходимо свідчення про долю роману, російський переклад якого 1928 року почали складати в одній із київських друкарень, а потім його було наказано розсіпати, хоч український варіант витримав три перевидання з 1928 по 1930 роки) та збірка «Краса і сила», до якої ввійшли найкращі оповідання письменника перших двох десятиліть (передрук цієї збірки звірених з останнім за часом радянським виданням 1931 року, яке схвалював сам автор), зі вступною статтею І. Дзевєріна про ранню прозу митця. Метою статей П. Федченка та І. Дзевєріна було привернути увагу до В. Винниченка й повернути його ім'я в плеяду українських письменників ХХ століття. Спираючись на літературну працю І. Франка щодо новаторства молодих українських авторів (серед яких, до речі, імені В. Винниченка немає),

І. Дзеверін підтверджував цитуванням власні спостереження і певні докази належності письменника до «великих епіків», які, за висловом І. Франка, «завжди кляли собі метою описати, змалювати такі чи інші громадські чи економічні порядки, ілюструючи їх такими чи іншими типами, або змалювати такий а такий характер, як він розвивається серед такого чи іншого оточення, нові письменники кладуть собі іншу задачу. Для них головна річ – людська душа, її стан, її рухи в таких чи інших обставинах» [13, 107–108]. Ці слова належать до характеристики інших митців, але влучна франківська цитата, на думку І. Дзеверіна, стосується і В. Винниченка. Пов'язуючи два імені, дослідник, можливо, що й не знав, а інакше б обов'язково процитував слова з рецензії І. Франка на збірку оповідань В. Винниченка «Краса і сила», вперше опубліковану в «Літературно-науковому віснику» (1907. – № 4), а 1968 року в брatisлавському виданні оповідань В. Винниченка. Ця рецензія не була включена до збірки творів І. Франка, але стала значним надбанням зв'язку імені І. Франка і В. Винниченка, про що розмірковував І. Дзеверін. У рецензії І. Франко писав: «І відкіля ти такий узвся? – так і хочеться запитати Винниченка, читаючи його новели <...>. Серед млявої, тонкоартистичної та малосилої або ординарно шаблонованої та безталанної генерації сучасних українських письменників раптом виринулось щось таке дуже, рішуче, мускулисте і повне темпераменту, щось таке, що не лізе в кишеню за словом, а сипле його потоками, що не сіє крізь сито, а валить валом, як саме життя, в суміш, українське, московське, калічене й чисте, як срібло, що не знає меж своїй обсервації і границь своїй пластичній творчості. І відкіля ти взявся у нас такий?» [12, 349]. Як уже відомо, це не єдиний критичний погляд І. Франка на творчість письменника. Ще раніше, 1904 року, в «Літературно-науковому віснику» (№ 1 – 3) з'являється його стаття-огляд «Старе й нове в сучасній літературі», де він зауважував: «Один тільки Винниченко в останніх двох роках піднявся відразу на видне становище і подав великі надії своїм незвичайно многостороннім, дужим талантом та знанням життя. Коли доля поталанить сему молодому й повному сили письменникові дійти до повного розвою, то можемо надіятися з нього справді великої прикраси нашої літератури. Дужістю свого таланту, яркістю малюнка та широтою розмаху він найбільше з усіх молодих наших письменників нагадує П. Мирного» [12, 349].

Свої погляди на творчість письменника висловила Леся Українка. Їй належить російськомовна стаття, яку вона спробувала написати після виходу творів «Краса і сила», «Голота», «Біля машини», «Голод». Це єдина праця (що так і залишилась не закінченою і за життя авторки не друкувалась), яку вона присвятила В. Винниченку. Слід згадати, що ідейно-творчим стосункам Лесі Українки і В. Винниченка присвячено розвідку Г. Костюка, який не знайшов жодних документів особистого знайомства письменників. Однак Леся Українка схвально висловлювалась про творчість митця і вважала, що В. Винниченко своїми першими творами підніс українську літературу до рівня західноєвропейської. З ім'ям письменника вона пов'язувала

утвердження нового літературного напрямку – новоромантизму, до якого зараховувала і себе. Проте письменниця помічала в новелах В. Винниченка невиразність фабули, приглушеність характерів, слабку метафору, водночас вказувала на проникливий аналіз людських почуттів і на «замечательно верные и тонкие психологические штрихи в обрисовке внутренней драмы» [11, 241]. Те, що Леся Українка вважала невдалим у новелістиці В. Винниченка, надолжується стильовою своєрідністю неореалізму, до якого належить творчість письменника.

Однак на початку минулого століття М. Вороний вважав основною в творчості В. Винниченка концепцію реалізму. У статті «В. Винниченко. Твори» (1912) реалістичний стиль митця автор визначив у таких рядках: «Увесь час і в белетристичних, і в драматичних творах він виступає як реаліст», «Його творчий апарат, його <...> художній Kombinationssinn (спосіб комбінування. – Л.Р.) цілком реалістичний» [1, 483]. Стильову прихильність письменника критик пов'язував з реалістичною традицією попереднього часу та зазначав, що В. Винниченко «і щодо напрямку, і щодо форми своєї творчості йде уторованим шляхом». Але М. Вороний помічав новий комплекс стильових ознак Винниченкової творчості. До своєрідного прояву художності (в рамках реалістичного напрямку), критик відносив наявність символізації, хоча зауважував, що письменник «не вживає символу як самостійного образу, а тільки як помічного засобу». В той же час М. Вороний помічав незалежність письменницької методики створення образів, про яку написав: «він сміливо рве мости, прокладає шляхи». Ілюстрацією дослідження став аналіз оповідання «Жорстокий». Якщо в статті про мистецтво С. Васильківського автор писав про нормальний щасливий рух життя в реалізмі і неможливість пригнічених образів, млявих почувань, то, звернувши увагу на головного героя оповідання «Жорстокий», М. Вороний припускає його хворобливо-нервову організацію, зневіру в душі, а «в тілі – подразнення». У своїх поглядах на майстерність В. Винниченка автор зауважував, що талант письменника «з невблаганною послідовністю робить аналіз зневіреної, розбитої рефлексами інтелігентської душі, в якій борються “внутрішні протилежності”» [1, 484–485]. Критик зазначав, що позасвідомий стан головного героя приваблював письменника переважно своєю індивідуальністю «з усім своїм складним комплексом переживань, симпатій, уподобань, поглядів, з внутрішніми конфліктами, з тяжкою боротьбою, що відбувається глибоко на дні душі» [1, 484]. Його погляди на характер героя цілком споріднюються з новими вимірами реальності життя людини, які запропонували світу на початку ХХ століття нові психоаналітичні теорії. Яскравим прикладом мистецького і психоаналітичного споріднення постають такі критичні висновки: «Соціальна несправедливість, гидкий уклад сучасної сім'ї, стара фальшива мораль викликають в душі його зневіру, а в тілі – подразнення. Поволі він тіряє втіху і смак життя і ще більше набуває нервового розстрою, але ж він хоче зберегти рівновагу, погамувати

страшний внутрішній процес, що здається йому “дрібницею”» [1, 485]. Зрозуміло, що така характеристика стану героя стала можливою тільки у ХХ столітті. Не викликає сумніву, що в традиційному реалізмі речі інтимного характеру залишалися поза межами як художнього твору, так і критичного аналізу. Дух нового реалізму і нового в реалізмі ХХ століття відкрив безмежну свободу та простір для відвертої художності й думки.

Схожу тематику критик помічав у творах «Таємна пригода» і «Чудовий епізод», визначаючи оригінальність стилю і манери В. Винниченка. Звернувши увагу на твори, М. Вороний намагався уникнути їх аналізу, хоча історія жінки у творі «Таємна пригода» вразила його своїми відвертими картинками і неприхованими реаліями життя. Цікаво, що визначивши на початку статті творчий метод В. Винниченка як реалізм, автор аналізу в процесі свого подальшого міркування не повертається до стверджень Винниченкового методу творчості як реалістичного. Стаття далека від академізму, більше того – вона нагадує пульсуючу діалектику думки. Щоправда, читаючи роздуми М. Вороного, цікаво спостерігати неспокійну динамічність постаті автора. Зосереджуючи увагу на проблемах Винниченкових творів, критик виявляв різні несподівані аспекти: «Життя в бурхливим потоці перемішує, сплітає в химерних комбінаціях форми високої краси і гидкої потвори». Наприкінці статті мова про реалізм уже не ведеться, а аналітичні думки М. Вороного концентруються навколо життя як великого світового процесу, де все залежить від індивідуальності, обставин, моменту. Автор підкреслював, що його вражає особливість створення Винниченкових контрастів. Цю рису він називав своєрідним методом творчості, у якому вбачав повчальне спрямування. Він писав, що В. Винниченко «не повчає, він тільки констатує дійсність, ілюструє її в художніх образах, але контрасти дійсності самі вже промовляють за себе, самі вимагають нового перецінювання “старих вартостей”» [1, 486]. З погляду на нові риси реалізму ХХ століття в цьому висловленні спостерігається авторське відчуття різниці між новим і старим у зображенні дійсності. Поєднання нового і традиційного дивувало й вражало його, але до визначення нового терміна, як це свого часу зробили Леся Українка та М. Хвильовий, М. Вороний не дійшов. Щоправда, у подальших працях він створив концептуальні положення неореалізму, а першою неореалістичною ластівкою називав п'єсу «Брехня» В. Винниченка. Висловлював також сподівання на творчі неореалістичні інтенції В. Винниченка, які пов'язував із новою художньою методикою: «В цім своїм методі Винниченко ні від кого не залежний, нічим не зв'язаний; він сміливо рве мости, прокладає шляхи, не задумуючись над тим, що про нього скажуть, як оцінять його працю» [1, 487].

Інші думки про стильову своєрідність письменника висловлював М. Зеров. Критик досить жорстко поставився до роману «Сонячна машина», звернувши увагу на питання, чи дає така форма «простір для прямих, не укритих характеристик, психологічних та соціальних» [5, 440]. Появу нової

техніки автор статті «“Сонячна машина” як літературний твір» характеризував принагідно, але така характеристика становить певну цінність критичної думки про нову техніку письма, в якій переважає реалістичний погляд із сумішшю мистецького експериментаторства. М. Зеров визначав, що «дар реаліста пошкодив його імпресіоністичній вигадці», і Винниченко, як «сугубий реаліст», в своєму творі «робить враження компромісу між давніми навиками і новими прагненнями, між природними даними автора і його новими літературними завданнями» [5, 452]. Можливо, в цих рядках віднайдено компроміс у визначенні стильової своєрідності митця, творчість якого здебільшого підпорядковується органічному сплетінню реалістичних і модерністських рис, що дає можливість говорити про неореалістичний характер його письма. Адже саме такий погляд на естетичну проблему Винниченкових творів поширився тільки на початку ХХІ століття.

Уперше думку про належність прозової творчості В. Винниченка до неореалізму висловив О. Дорошкевич 1928 року. Досліджуючи новелістику письменника, критик помітив кілька мотивів у його творах: мотив «подвоєння душі, дисгармонія її, розчухнення», мотив «соціальних контрастів, соціальних противенств», мотив багатства і бідності, «безсоромного визискування з боку одних і безмежного бідування других». Автор зазначав ряд стильових ознак: динамізм образів, суб'єктивність змалювання, психологізація, соціальність, «сюжети його творів раз-у-раз оригінальні і цікаві, вони захоплюють читача», «окремі епізоди так скомпоновані, що розкривають усе нові сторони в психіці дійових осіб». Намагаючись створити загальну стильову характеристику окремих творів письменника, О. Дорошкевич доходить висновків про «оригінальний уривчасто-образний стиль», який ґрунтується на базі неореалістичного напрямку [4, 344].

Про В. Винниченка-неореаліста писав В. Мельник. Для дослідника неореалізм письменника означав «саме ту фазу реалізму, коли він став найближче до модернізму в художніх засобах психологічного пізнання людини, але розходився з ним у меті цього пізнання: реалізові людина потрібна була для осмислення соціального оточення. Для практичного втілення цих ідей у літературу мусив прийти дужий талант з молодечим запалом реформатора, який, лишаючися у рамках реалістичного світосприйняття, добре володів би поезикою модернізму. І такий прийшов на самому початку ХХ ст. Це стало очевидним одразу, коли влітку 1902 р. журнал «Киевская старина» видрукував повість «Сила і краса» (пізніше «Краса і сила») 22-річного студента Київського університету Володимира Винниченка. Тріумфальний дебют видатного письменника прозвучав рекіємом “старому” реалізові» [6, 47]. В. Мельник вважав, що творчість письменника розмежувала «стару» й «нову» прозу в її реалістичній системі творення та стала віхою у розвитку нової стильової організації – неореалізму. В. Панченко, аналізуючи ранній доробок письменника, зазначає: «Творчість В. Винниченка розвивалась переважно в

річищі реалізму. Однак слід мати на увазі, що й сам цей напрям на початку ХХ ст. набув нових рис, збагачуючись і ускладнюючись порівняно з минулим сторіччям. Відбулось це як за рахунок іманентного його розвитку (виникли різноманітні типи реалістичного роману – філософський, психологічний, сатиричний, фантастичний), так і внаслідок засвоєння здобутків інших напрямів (відтворення життя у формах самого життя доповнилося художньою умовністю, притчевістю, елементами фантастики...)» [8, 122].

Загальноновизнаною рисою неореалізму є цікавість до людського існування. Г. Сиваченко зазначала ці риси у В. Винниченка, проза якого багата на приклади трактування життєвих ситуацій з позицій пізнання буття. Ці теми авторка помічала у різних творах. На її погляд, письменник створив систему власних поглядів та художнього вираження свого розуміння існування у світі. До речі, до самого письменника осмислення екзистенційності прийшло дещо пізніше, а саме у вересні 1946 року він занотував у щоденнику: «Existencialisme – нове “учення”, нова немовби філософія життя у Франції. Пророк і апостол її – письменник. Він проповідує свободу. Хороше слово, але що саме воно містить у собі, у цього навчателю, трудно зрозуміти. Свободу від обов’язків? Від того, що зв’язує життя?» [9, 81]. Згадаємо, що за теорією екзистенціалізму свобода полягає в тому, щоб людина не була продуктом природної або соціальної необхідності, а «обирала» саму себе, формуючи себе кожним своїм учинком. Притаманний філософії екзистенціалізму метод безпосереднього інтуїтивного сприйняття дійсності зближує його з неореалізмом. Вільна людина не виправдовується «обставинами», а приймає повну відповідальність за всі свої дії та їх наслідки. Звідси у героїв неореалістичних новел В. Винниченка почуття причетності до всього, що відбувається у довкіллі. Сучасник В. Винниченка, видатний німецький філософ, психолог та один із головних представників екзистенціалізму К. Ясперс у праці «Про сенс історії» писав: «Кожній добі притаманна своя велич... Бувають спокійні епохи., бувають також поворотні епохи, які у своїй завершеності начебто зачіпають самісінькі глибини людського існування... Тому зі змінами в історії змінюється сама історична свідомість. Нашої доби її визначає усвідомлення кризи, що впродовж більш як ста останніх років поступово поглиблювалося й тепер перетворилося на спільну свідомість майже всієї людності <...>. Після першої світової війни йшлося вже не про занепад Європи, але й про знищення будь-якої культури. З’явилося передчуття кінця не окремих народів або окремої людини, а загалом усього людства, – передчуття, здатне спричинити або знищення всього досі існуючого, або народження нового» [14, 185]. Ці речі вловлювали письменники-неореалісти та відображували у власних творах.

Проблема психологізму творів В. Винниченка також привертала увагу літературознавців. Окремі її аспекти порушували Г. Клочек, В. Панченко, Г. Сиваченко. Сучасні автори літопису життя і творчості В. Винниченка

О. Гнідан та Л. Дем'янівська називали письменника продовжувачем психологічної інтелектуальної прози другої половини XIX століття. В цілому у винниченкознавстві утвердилась думка про те, що психологізм є домінантною рисою творчості митця. Це стосується не тільки прози, а й драматургії. Предтечею драматичних творів митця вважаються діалоги малої прози. О. Гнідан і Л. Дем'янівська писали, що на відміну від інших новелістів свого часу «Винниченко дещо більше драматизував свою прозу і поглиблював її психологізм, збагачуючи тим самим реалістичне оповідання. Діалог, пряма мова персонажів, роль автора, сюжет видозмінювалися таким чином, що можна було показати внутрішнє життя людини “відкрито”» [2, 128].

Слід згадати про інші твердження сучасних літературознавців, які у творах В. Винниченка вбачають натуралістичні форми зображення, а тому творчість визначають як таку, що тягнє до натуралізму. Наприклад, Т. Гундорова зазначала: «Ідея “чесности з собою” виводить модерністський дискурс Винниченка поза межі неонатуралізму, хоча натуралістичний віталізм у його творчості досить сильний» [3, 306]. У специфіці натуралістичного дискурсу В. Винниченка дослідниця вбачала межу до тієї грані, на якій існують «природне» і «духовне». Водночас із цими твердженнями Т. Гундорова писала про реалізм творчості письменника: «Реальна картина постає у Винниченкових творах такою самодостатньою та об'єктивною, що здається, ніби через неї “говорить” саме життя. Зокрема, вражають конкретність, тілесність предметів, речей, людських характерів. Однак така предметність співіснує з ілюзією предметності, її розсіюванням, імітацією. І численні персонажі Винниченка, реальні аж надміру, поступово перетворюються на фікції, спомини, позначаючи конечність людського життя. Такими є герої більшості його оповідань (“Момент”, “Таємна пригода”, “Раб краси”). Просвічування реального й ірреального, одночасна присутність минушого та вічного, субстанційного, серйозного й іронічного, екзистенційного та предметного є основою релятивного художнього мислення Винниченка» [3, 281]. Д. Наливайко також писав, що «у Винниченка натуралізм знайшов вияв у інших аспектах і тенденціях, ніж у Франка чи Кониського. <...> Якщо для класичного реалізму людина була насамперед суспільним породженням і характери та долі персонажів мотивувалися головним чином соціальними факторами, то натуралізм наголошує на її подвійній сутності <...> Це не було “приниженням людини”, “зведенням до тваринного рівня”, як твердили противники натуралізму й згодом радянське літературознавство, а нове бачення й художнє втілення, що мало далекоглядні наслідки для літератури» [7, 319]. У новому баченні й художньому втіленні, які привернули увагу Д. Наливайка, ми помічасмо неореалістичне спрямування пошуків художнього вираження. Д. Наливайко визнавав, що «творчість Винниченка становить величезний інтерес і в плані вивчення еволюції натуралізму, його взаємодії з іншими художніми

системами й течіями, його філіації і трансформації <...> у його творах знаходимо різні струмені – імпресіоністичний, експресіоністичний, психоаналітичний та інші» [7, 320]. А чи не є це доказом неореалізму, якщо основою творчості залишається реалізм?

Сучасна наукова школа виявляє до творчості В. Винниченка значний інтерес. Його філософські погляди порівнюють з теоріями західноєвропейських мислителів, у створенні жанрових та стилевих інновацій убачають розмаїте коло естетичних набутків. Однак найбільш цікавими нам видаються неореалістичні розвідки творчості письменника, які вперше з'явилися на початку ХХ століття у дослідженнях О. Дорошкевича та М. Вороного. Неореалістичні риси творчості у В. Винниченка вбачали І. Дзеверін, В. Мельник, В. Фащенко, В. Будний та М. Ільницький. У наші часи до неореалізму письменника неодноразово звертається В. Панченко, його твердження впливають на розвиток неореалістичного вектора дослідження, позначеної у працях сучасних літературознавців, зокрема Л. Мацевко та Н. Алексєнко.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Вороний М.К.* Поезії. Переклади. Критика. Публіцистика / М.К. Вороний. – К. : Наукова думка, 1996. – 704 с.; **2.** *Гнідан О.Д.* Володимир Винниченко : Життя. Діяльність. Творчість / О.Д. Гнідан, Л. С. Дем'янівська. – К. : Четверта хвиля, 1996. – 256 с.; **3.** *Гундорова Т.І.* Проявлення Слова. Дискусія раннього українського модернізму / Т.І. Гундорова. – 2-е вид., перероб. та доповн. – К. : «Часопис “Критика”», 2009. – 448 с.; **4.** *Дорошкевич О.К.* Українська література / О.К. Дорошкевич. – К. : Книгоспілка, 1928. – 395 с.; **5.** *Зеров М.* Українське письменство ХІХ ст. Від Куліша до Винниченка : Лекції, нариси, статті / М. Зеров. – Дрогобич : Видавнича фірма «Відродження», 2007. – 568 с.; **6.** *Мельник В.О.* Валер'ян Підмогильний в ідейно-естетичному контексті української прози першої половини ХХ ст. / В.О. Мельник. – К. : Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка НАНУ, 1994. – 319 с.; **7.** *Наливайко Д.С.* Теорія літератури й компаративістика / Д.С. Наливайко. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 347 с.; **8.** *Панченко В.Є.* Володимир Винниченко : парадокси долі і творчості : Книга розвідок та мандрівок / В.Є. Панченко. – К. : Твім інтер, 2004. – 288 с.; **9.** *Сиваченко Г.М.* Винниченкові щоденники (1926–1951) – чесність зі світом і з самим собою / Г.М. Сиваченко // Слово і час. – 2000. – № 7. – С. 80–81; **10.** *Ткачук О.М.* Наратологічний словник / О.М. Ткачук. – Тернопіль : Астон, 2002. – 173 с.; **11.** *Українка Леся.* Збір. творів : у 12 т. / Леся Українка. – К. : Дніпро, 1979. – Т. 12 : Листи (1903–1913). – 693 с.; **12.** *Франко І.Я.* Вибрані твори : в 3 т. / І.Я. Франко. – Дрогобич : Коло, 2005. – Т. 3 : Літературознавство, публіцистика. – С. 690 с.; **13.** *Франко І.Я.* Збір. творів : у 50 т. / І.Я. Франко. – К. : Наукова думка, 1982. – Т. 35. – С. 107–108; **14.** *Ясперс К.* Про сенс історії / Карл Ясперс // Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрямки. Хрестоматія. [навч. посібник] / упор. В.В. Лях, В.С. Пазенок. – К. : Ваклер, 1996. – 426 с.